

Bibó István ballagási beszéde

Elhangzott 2003. május 9-én

Kedves tizenkettedikesek, kedves szülők, kedves vendégek, tanárok, barátaink! És még egyszer: kedves végzős diákok!

Útravalóul szeretnék egy sokak szerint elavult, mások szerint gyakran kisajátított, de mindenképpen elkoptatott fogalmat egy kicsit kifényesíteni a számotokra. Akiknek ez a fogalom igazán fontos, gyakran védekeznek úgy az elkoptatása ellen, hogy szemérmesen hallgatnak róla. Most tegyük félre ezt a hallgatást és legyen szó a hazaszeretetről.

Pár napja egy meghívót kaptam Erdélyből, Sylvester János szülőhelyéről, Szinerváraljáról, ahol június 21-én megemlékezést tartanak Sylvester születésének 500. évfordulója alkalmából. A meghívó hátoldalán szép idézet található: Sylvester János megemlékezése - valószínűleg eredetileg latin szövegből magyarra fordítva - szülővárosáról. Arról beszél, mennyire szereti és nem szégyelli szülőhelyét. (Ezt valószínűleg azért is hangsúlyozza, mert külföldi tanulmányai idején, az egyetemeken humanista közegében saját vezetéknévű az akkori szokástól eltérően nem a szülővárosának, a latin nyelvű közegben furcsa hangzású Szinerváraljának, hanem az azt környező Erdővidéknek latinra könnyen lefordítható nevét választotta.) Az idézet így hangzik:

"...itt láttam meg és a napfény első sugarait, s teljes valómmal neki tartozom; mi Sinyirváraljának hívjuk, melyet azon valóságnál fogva, hogy hét halom alatt fekszik, görög szóösszetétellel Heptoro Polissnak, Héthegeyű Városnak lehetett volna nevezni. Ennek a különben oly édes szülőföldnek a nevét annál kevésbé használhatom írásban, mert oly érdes. De nem is szégyenkezem szülőföldem miatt, amely nem épp alacsony, s ha nem is tudnék méltó díszére válni, ő mégsem válhat szégyenemre..."

Eddig az idézet. Gondolati tartalmát azért tartom fontosnak, mert jól mutatja, hogy a hazaszeretet 500 évvel ezelőtt is a szülőföld iránti szeretettel kezdődött, abban gyökerezett; s noha tartalma és formája azóta sokat módosult, lényege nem változott, s nem árt tudatosítani magatokban, hogy azóta is, ma is a gyerekkori környezet, a kamaszként és fiatalként egyre táguló körökben megismert szülőföld a hazához való viszony

alapja. Erre rakódik rá a hazai történelem, irodalom, művészet, földrajz megismerése, s nagy baj, ha ezek csak tantárgyak maradnak az életetekben.

De ha már a tantárgyaknál vagyunk: 200 évvel Sylvester János után írta le valaki (az érettségizendőknek tudni illik, hogy kicsoda) ezt a mondatot: "

Úgy szeretem Rodostót, hogy már el nem feledhetem Zágont."

Ő volt a honvágnak, a szülőföldhöz való fájdalmas, száműzötti kötődésnek az első nagy írója a magyar irodalomban. Lehet, hogy nektek fogalmatok sincs még a honvágyról, de kívánom, hogy legyen; akár saját tapasztalatból, vagy legalább mások megértése útján. Nagyon meggazdagodik belsőleg az, aki átéli, hogy mi a honvágy.

A hazát azonban nemcsak táj és történelem alkotja, hanem emberek, élő emberek is. Ennek a ténynek a tudatossá válása a másik legfontosabb összetevője annak, amit hazaszeretnek érdemes nevezni. A társ, a barátok, szülők és gyerekek, munkatársak és polgártársak; azok, akik itthagynak bennünket és ezáltal történelemmé válnak, s azok is, akiket nekünk kell itthagynunk, hogy történelemmé váljunk számukra. Hadd idézzem erről egy mai költő, Székely Magda versét. Címe:

Egy régi budai sírkőre.

Mert megadatott itt nyugodnia,

Itt nyugszik most Pészáh, Péter fia.

Néhány barátom volt, míg állt a házam,

S szebb volt az ősz, mint más provinciában.

Egy sírkőre talán nem is muszáj többet írni. Földi életünk tartalma valóban ennyi: egy táj, amelyhez kötődünk, s az emberek, akikhez kötődünk. De van itt egy feszítő kérdés: aktuális-e még, hogy ebből az érzésből hazaszeretet legyen? Egyfelől sok szónoklatot hallunk manapság a hazaszeretetről, amelyek ha elég üresek és patetikusak, akkor megfelelően taszítóak is; másfelől sokan mondják: ma, a nemzetek feletti integrációk korában túl kellene lennünk már ezen. S hozzájöhet még az is, hogy ha van iskolaundor, akkor lehet hazaundor is. Van, amikor az embernek elege van a saját családjából, a saját osztályából, iskolájából, pártjából, egyházából, elege van a hazájából. Gondoljatok arra, t

örténelme során Magyarország hány fiával bánt méltatlanul: emigrációba kényszerítette, korai infarktushoz juttatta őket, igazságtalan ítéleteket hozott fölöttük, félretette, elhalgattatta, agyonhallgatta, lehallgatta őket. stb.

Mit lehet erre mondani? Talán azt, amit az emigrációba kényszerült, honvágytól gyötört, megkeseredett Márai Sándor:

Nevelhetünk-e valakit hazaszeretetre? Mintha azt mondanám: "Korbáccsal és szöges ostorral kényszerítlek, hogy szeresd önmagadat." A haza nemcsak föld és hegy, halott hősök, anyanyelv, őseink csontjai a temetőben, kenyér és táj, nem. A haza te vagy, szőröstül-bőröstül, testi és lelki mivoltodban: ő szült, ő temet el, őt éled és fejezed ki, mind a nyomorult, nagyszerű, lángoló és unalmas pillanatokban, melyek összessége életed alkotja. S életed a haza életének egy pillanata is.

Hazaszeretetre nem tudlak megtanítani: örült az, ki önmagát tagadja. Hazád a történelmi méreteken megnagyított és időtlenített személyiség. A haza végzet, személyesen is. Nem fontos, "szereted"-e vagy sem. Egyek vagytok. De úgy látom és tapasztalom, hogy te - szóval, ünnepélyesen, írásban és a dobogókon - inkább az államszeretetről teszel bizonyosságot és hitvallást. A hazától ugyanis nem lehet várni semmi. A haza nem ad érdemrendet, sem állást, sem zsíros kenyeret. A haza csak van. De az állam ad finom stallumot, csecse fityegőket szalonkabátodra, prima koncot, ha ügyesen szolgálod, ha füstölővel jársz körülötte, ha -

férfiasan, kidüllesztett mellel - megvallod a világ előtt, hogy te szereted az államot, akkor is, ha kerékbe törnek. Általában nem törik ezért kerékbe az embert. Éppen ezért, minden államszeretet gyanús. Aki az államot szereti, egy érdeket szeret. Aki a hazát szereti, egy végzetet szeret. Gondolj erre, mikor hörögsz a dobogókon és a melledet vered.

.. Mindegy, kik beszélnek hazád nevében? Mindegy az is, mit mondanak azok, akik jogosultnak hiszik magukat, a haza nevében beszélni?

Te hallgass hazádra...

Kedves tizenkettedikesek, azt remélem, hogy elsősorban Ti megértitek, miért gondoltam ilyen útravalót Nektek a mai napon. Nem lehet kitérni; a hazához való viszony kérdése bizony aktuális és az is fog maradni minden ép lelkű ember számára. Ha valaki ki akar térni a haza valóságának tudomásulvétele elől, és sikerül az életéből kiiktatni ezt a viszonyt, az nem haladás, nem eredmény, nem siker, hanem betegségűnet. S nagyon szeretném, ha Ti személy szerint, egyenként is egészségesen, egy igazi, erőt adó haza-élmény birtokában járnátok be Európát és a világot, ahogy Sylvester János, és életetek során nem a szomorú és keserű haza-hiányt kellene átélnetek, mint Mikes Kelemennek vagy Márainak. És remélem azt is, hogy ebbe a haza-viszonyba a maga helyén mindnyájatok életében beletartozik majd az a hat év is, amelyet itt az iskolában különböző küzdelmekkel eltöltöttetek. (Az én életemben biztosan beletartozik). Küzdelmek önmagatokkal, egymással, tanárokkal, tananyaggal, és remélem, a hittel és Istennel is.

Jó utat, szép és gazdag életet kívánunk nektek. Isten áldjon mindnyájatokat.